ДОСЛІДНИЦЬКА СЛУЖБА
ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Путівник рішень Суду ЄС (Євродайджест), прийнятих у вересні 2026 року*

Путівник містить огляди рішень Суду ЄС, прийнятих у вересні 2026 року, які тлумачать окремі положення актів права ЄС.

Рішення Суду ЄС розглядаються як прецеденти та є частиною acquis ЄС. Окремі рішення Суду ЄС містять роз'яснення (тлумачення) щодо правильного розуміння та застосування актів права ЄС й установчих договорів Європейського Союзу. Ці рішення є важливими в контексті імплементації положень права ЄС у національне законодавство.

Вивчення рішень Суду ЄС та інших інтерпретаційних документів ЄС щодо імплементації відповідних актів права ЄС є складником аналізу відповідності зобов'язанням держави у сфері європейської інтеграції та праву ЄС.

Для ознайомлення з Путівником перейдіть за посиланням:
https://padlet.com/rservvru/2026-s025q4rvertl5udq5h1d

Зміст

Простір свободи, безпеки та правосуддя 4
Енергетика 9
Інтелектуальна власність 11
Захист довкілля, прав споживачів та здоров’я 13
Соціальна політика 16
Оподаткування 18
Транспортна політика 20

Простір свободи, безпеки та правосуддя

Рішення Суду від 3 вересня 2026 року (Справа C-606/24, клопотання про винесення попереднього рішення відповідно до статті 267 ДФЄС окружного суду Бухареста (Румунія))[1].

Предмет справи. Клопотання про винесення попереднього рішення стосується тлумачення статті 2 та другого абзацу пункту 1 статті 19 Договору про Європейський Союз (далі – ДЄС), статті 47 Хартії основних прав Європейського Союзу (далі – Хартія) та статті 267 Договору про функціонування Європейського Союзу (далі – ДФЄС). Суду ЄС належало з'ясувати, чи відповідає вимогам незалежності суддів та ефективного судового захисту національна процедура, яка зобов'язує суди звертатися до Вищого касаційного суду Румунії для отримання попереднього рішення з нових питань права у справах, пов'язаних з оплатою праці та соціальними виплатами працівникам, які отримують винагороду з державних коштів, а також зупиняти розгляд таких справ до винесення відповідного рішення.

Спір виник за позовом XY та інших фізичних осіб до Міністерства фінансів Румунії щодо перерахунку та виплати заробітної плати працівникам, оплата праці яких здійснюється з державних коштів. Під час розгляду справи набрала чинності Постанова Уряду Румунії № 62/2024, якою запроваджено спеціальну процедуру звернення судів до Вищого касаційного суду для вирішення нових питань права у справах, пов'язаних з оплатою праці та соціальними виплатами зазначеним категоріям працівників. Ця процедура також передбачає зупинення розгляду аналогічних справ до ухвалення рішення судом вищої інстанції.

У зв'язку із цим постало питання, чи не обмежує така процедура автономію судів, які розглядають справи по суті, та чи відповідає вона принципу незалежності суддів, праву на ефективний судовий захист і праву національних судів звертатися до Суду ЄС відповідно до статті 267 ДФЄС.

Окружний суд Бухареста звернувся до Суду ЄС із таким питанням:

- чи слід тлумачити другий абзац пункту 1 статті 19 ДЄС у поєднанні зі статтею 2 ДЄС та статтею 47 Хартії як такий, що перешкоджає національному регулюванню, яке зобов'язує судові колегії, що розглядають справи щодо визначення або виплати заробітної плати та інших виплат працівникам, які отримують винагороду з державних коштів, звертатися до Вищого касаційного суду з питань права, які ще не були ним вирішені, та зупиняти провадження у відповідних справах, якщо така процедура обґрунтовується необхідністю запобігання неоднорідності судової практики, яка може негативно вплинути на державний бюджет і соціально-економічну стабільність країни.

Висновки Суду. Суд ЄС зазначив, що стаття 47 Хартії застосовується до національних проваджень лише в межах, визначених пунктом 1 статті 51 Хартії.

---

[1] Judgment of the Court (Fourth Chamber) of 3 September 2026 (Case C-606/24, request for a preliminary ruling under Article 267 TFEU from the Tribunalul Bucureşti (Regional Court, Bucharest, Romania)). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62024CJ0606

Водночас другий абзац пункту 1 статті 19 ДЄС зобов'язує держави-члени забезпечувати ефективний судовий захист у сферах, охоплених правом ЄС. Під час тлумачення цієї норми необхідно враховувати гарантії, закріплені статтею 47 Хартії, зокрема право на розгляд справи незалежним і безстороннім судом, встановленим законом.

Вимога незалежності суддів передбачає, що суди мають здійснювати свої повноваження автономно, без ієрархічного підпорядкування, вказівок або зовнішнього тиску, зберігаючи безсторонність щодо сторін спору. Водночас сама по собі наявність процедур, спрямованих на забезпечення єдності судової практики, не суперечить зазначеним вимогам. Відповідність таких процедур праву ЄС залежить від їхнього характеру, розмежування повноважень між судами та дотримання належних процесуальних гарантій.

У розглянутій справі Суд ЄС врахував, що процедура, передбачена Постановою № 62/2024 є складником національної системи судочинства. Зверненню до Вищого касаційного суду передує встановлення судом, який розглядає справу, наявності нового та вирішального питання права й ухвалення відповідного мотивованого рішення. Водночас Вищий касаційний суд надає тлумачення відповідного питання права, тоді як застосування правових норм до конкретних обставин справи та ухвалення остаточного рішення залишаються компетенцією суду, який розглядає спір по суті.

Суд ЄС також урахував процесуальні гарантії, передбачені національним законодавством, зокрема право сторін висловити свою позицію щодо звернення та подати письмові зауваження, а також установлений 60-денний строк для ухвалення рішення Вищим касаційним судом. За таких умов зупинення розгляду аналогічних справ може бути виправдане необхідністю забезпечення єдності судової практики та запобігання ухваленню суперечливих судових рішень.

Водночас Суд ЄС наголосив, що застосування такої національної процедури не повинно обмежувати право національних судів звертатися до Суду ЄС із запитами про ухвалення попереднього рішення відповідно до статті 267 ДФЄС. Національний суд повинен зберігати можливість звернутися до Суду ЄС як до ухвалення рішення Вищим касаційним судом, так і після його ухвалення, якщо вважає, що для вирішення справи необхідне тлумачення права ЄС. Висновки Вищого касаційного суду не можуть перешкоджати застосуванню тлумачення права ЄС, наданого Судом ЄС.

Отже, Суд ЄС дійшов висновку, що другий абзац пункту 1 статті 19 ДЄС у світлі статті 47 Хартії слід тлумачити як такий, що не перешкоджає національному регулюванню, відповідно до якого суд, який розглядає справу у визначеній сфері, зобов'язаний зупинити провадження та звернутися до вищого національного суду для отримання попереднього рішення з нового питання права або очікувати на рішення із цього питання, якщо відповідне звернення вже подано іншим судом. Така процедура має забезпечувати збереження компетенції суду, який розглядає

справу по суті, та не обмежувати передбачених статтею 267 ДФЄС повноважень національних судів щодо звернення до Суду ЄС.

Рішення Суду від 10 вересня 2026 року (Справа C-602/25, клопотання про винесення попереднього рішення відповідно до статті 267 ДФЄС Франкомовного суду першої інстанції Брюсселя (Бельгія))[2].

Предмет справи. Клопотання про винесення попереднього рішення стосується тлумачення статті 56 Договору про функціонування Європейського Союзу (далі – ДФЄС), яка закріплює свободу надання послуг. Суду ЄС належало з'ясувати, чи відповідає цій статті національне законодавство, яке встановлює вимогу щодо отримання попереднього адміністративного дозволу для надання охоронних послуг на території держави-члена підприємством, заснованим в іншій державі-члені, навіть за наявності в нього відповідного дозволу, виданого компетентними органами держави заснування.

Спір виник між французьким підприємством Ithaque Sécurité SAS (далі – Ithaque) та Бельгією у зв'язку з накладенням на підприємство адміністративного штрафу в розмірі 15 000 євро за надання охоронних послуг на території Бельгії без дозволу, передбаченого Законом Бельгії від 2 жовтня 2017 року про регулювання приватної та спеціальної безпеки. Водночас Ithaque мало чинний дозвіл на здійснення охоронної діяльності, виданий компетентними органами Франції.

Франкомовний суд першої інстанції Брюсселя звернувся до Суду ЄС із таким питанням:

- чи слід тлумачити статтю 56 ДФЄС як таку, що перешкоджає національному законодавству, відповідно до якого підприємство, засноване в одній державі-члені, може надавати охоронні послуги на території іншої держави-члена лише за умови отримання попереднього адміністративного дозволу, а недотримання цієї вимоги тягне за собою застосування санкцій.

Висновки Суду. Суд ЄС зазначив, що, хоча діяльність у сфері приватної безпеки не гармонізована на рівні ЄС, держави-члени під час її регулювання зобов'язані дотримуватися свободи надання послуг, гарантованої статтею 56 ДФЄС.

Вимога щодо отримання попереднього адміністративного дозволу для надання послуг підприємством, заснованим в іншій державі-члені, становить обмеження свободи надання послуг, навіть якщо вона однаково застосовується до національних та іноземних постачальників. Водночас таке обмеження може бути виправдане нагальними причинами загального інтересу, зокрема необхідністю захисту громадського порядку, за умови дотримання принципу пропорційності.

Під час оцінювання пропорційності такого регулювання необхідно враховувати умови та процедури перевірки, яким постачальник послуг уже

[2] Judgment of the Court (Eighth Chamber) of 10 September 2026 (Case C-602/25, request for a preliminary ruling under Article 267 TFEU from the tribunal de première instance francophone de Bruxelles (Brussels Court of First Instance (French-speaking), Belgium)). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62025CJ0602

підпорядковується в державі свого заснування. Повторне застосування еквівалентних вимог і заходів контролю без урахування вже наданих гарантій може виходити за межі необхідного для досягнення легітимної мети. Водночас держава, на території якої надаються послуги, не може обумовлювати їх тимчасове надання виконанням усіх вимог, установлених для постійного заснування підприємства, якщо це позбавляє свободу надання послуг її практичного значення.

Зокрема, оцінювання національної процедури має передбачати перевірку того, чи є обсяг інформації, яку вимагають від іноземного постачальника, необхідним для оцінювання його діяльності; чи відповідає розмір адміністративних зборів фактичним витратам на розгляд заяви; а також чи є вимоги щодо надання фінансових гарантій необхідними та пропорційними з огляду на тимчасовий характер надання послуг і гарантії, які вже надані в державі заснування.

Отже, Суд ЄС постановив, що статтю 56 ДФЄС слід тлумачити як таку, що не перешкоджає національному законодавству, яке встановлює вимогу щодо отримання попереднього адміністративного дозволу для надання охоронних послуг підприємством, заснованим в іншій державі-члені, та передбачає санкції за її недотримання. Водночас таке законодавство не повинно встановлювати вимог і заходів контролю, еквівалентних тим, що застосовуються в разі постійного заснування підприємства; має належним чином враховувати умови, яким постачальник послуг уже відповідає в державі свого заснування, тією мірою, якою вони забезпечують захист громадського порядку відповідно до вимог держави, на території якої надаються послуги; а також не повинно передбачати непропорційних адміністративних зборів чи необґрунтованих фінансових гарантій.

Рішення Суду від 24 вересня 2026 року (Справа C-300/25, клопотання про винесення попереднього рішення відповідно до статті 267 ДФЄС Верховного суду Чехії)[3].

Предмет справи. Клопотання про винесення попереднього рішення стосується тлумачення статті 1(1) та статті 3(1)(a) Регламенту Ради (ЄС) 2016/1103 від 24 червня 2016 року про реалізацію посиленої співпраці у сфері юрисдикції, застосовного права, визнання та виконання рішень у справах щодо режимів майнових відносин подружжя.

Спір виник між SQ та YR щодо припинення та поділу спільної часткової власності на нерухоме майно, придбане ними під час шлюбу, укладеного за погодженого режиму роздільності майна. Після розірвання шлюбу постало питання про визначення суду, компетентного розглядати відповідний позов. Вирішення цього питання залежало від того, чи належить зазначений спір до сфери режимів майнових відносин подружжя відповідно до Регламенту № 2016/1103, чи

[3] Judgment of the Court (Third Chamber) of 24 September 2026 (Case C-300/25, request for a preliminary ruling under Article 267 TFEU from the Nejvyšší soud (Supreme Court, Czech Republic)). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62025CJ0300

стосується речових прав на нерухоме майно, що підпадають під дію Регламенту (ЄС) № 1215/2012.

У зв'язку із цим Верховний суд Чехії звернувся до Суду ЄС із питанням, чи поширюється дія Регламенту № 2016/1103 на позов про припинення та поділ спільної часткової власності на нерухоме майно, набуте виключно подружжям, яке обрало режим роздільності майна, якщо такий позов подано після розірвання шлюбу.

Висновки Суду. Суд ЄС зазначив, що відповідно до статті 1(1) Регламенту № 2016/1103 він застосовується до режимів майнових відносин подружжя, а стаття 3(1)(a) цього Регламенту визначає їх як сукупність правил щодо майнових відносин між подружжям та у відносинах із третіми особами, які виникають унаслідок шлюбу або його розірвання.

Суд наголосив, що поняття «режими майнових відносин подружжя» є автономним поняттям права ЄС, яке має тлумачитися однаково в усіх державах-членах, незалежно від положень їхнього національного законодавства. Відповідно, під час визначення змісту цього поняття необхідно враховувати формулювання, контекст і цілі відповідних положень Регламенту.

Суд ЄС зазначив, що Регламент № 2016/1103 охоплює майнові відносини, безпосередньо пов'язані зі шлюбом або його розірванням. Відтак обрання подружжям режиму роздільності майна саме по собі не виключає застосування Регламенту до спору щодо нерухомого майна, набутого ними у спільну часткову власність. Водночас факт подання позову про припинення та поділ такої власності після розірвання шлюбу також не має вирішального значення.

Таке тлумачення відповідає меті Регламенту, яка полягає в забезпеченні правової визначеності у сфері майнових відносин подружжя та узгодженого регулювання пов'язаних із ними цивільно-правових питань. Водночас Суд ЄС не розглядав питання щодо застосування зазначеного тлумачення до випадків, коли співвласниками майна є також треті особи.

Отже, Суд ЄС постановив, що статтю 1(1) та статтю 3(1)(a) Регламенту № 2016/1103 слід тлумачити так, що позов про припинення та поділ спільної часткової власності на нерухоме майно, набуте виключно подружжям, яке погодило режим роздільності майна, поданий після розірвання шлюбу, належить до сфери режимів майнових відносин подружжя в розумінні цих положень Регламенту.

Енергетика

Рішення Суду від 3 вересня 2026 року (Справа C-653/24, клопотання про винесення попереднього рішення відповідно до статті 267 ДФЄС Конституційного суду Італії)[4].

Предмет справи. Клопотання про винесення попереднього рішення стосується тлумачення статті 12(1) та (2) Директиви 2006/123/ЄС Європейського парламенту та Ради від 12 грудня 2006 року про послуги на внутрішньому ринку Спір виник між Головою Ради міністрів Італії та регіоном Емілія-Романья (Італія) щодо положень регіонального законодавства, які передбачають продовження строку дії концесій, наданих на експлуатацію малих гідроелектростанцій із відведенням води.

Розпорядженням від 23 лютого 2024 року Голова Ради міністрів Італії ініціював провадження в Конституційному суді Італії щодо перевірки конституційності статті 3 Регіонального закону № 17/2023. На його погляд, зазначене положення суперечить першому абзацу статті 117 Конституції Італійської Республіки в поєднанні зі статтею 49 Договору про функціонування Європейського Союзу та пунктами 1 і 2 статті 12 Директиви 2006/123/ЄС. Голова Ради міністрів стверджував, що Директива 2006/123/ЄС поширюється на концесії на відведення води для потреб малих гідроелектростанцій, а отже, перешкоджає застосуванню статті 3 Регіонального закону № 17/2023 у частині, яка передбачає законодавче продовження строку дії таких концесій. На його погляд, це продовження фактично становить автоматичне поновлення концесій, оскільки передбачає коригування строку їх дії з урахуванням періоду, протягом якого концесіонер отримував стимули за виробництво електроенергії шляхом відведення води для гідроенергетичних потреб.

Натомість регіон Емілія-Романья стверджував, що Регіональний закон № 17/2023 не передбачає продовження строку дії зазначених концесій, а діяльність малих гідроелектростанцій, що виробляють електроенергію шляхом відведення води, не підпадає під дію Директиви 2006/123/ЄС. На погляд регіону, з огляду на існування спеціальних директив, які регулюють ринок електроенергії, поняття «послуга» в розумінні Директиви 2006/123/ЄС навряд чи може охоплювати виробництво такого нематеріального товару, як гідроелектроенергія.

За цих обставин Конституційний суд Італії вирішив зупинити провадження у справі та звернутися до Суду ЄС із такими питаннями:

- чи слід тлумачити статтю 12(1) та (2) Директиви 2006/123/ЄС таким чином, що вона поширюються також на електростанції, діяльність яких полягає виключно у виробництві електроенергії, зокрема малі гідроелектростанції, що виробляють електроенергію шляхом відведення води;

---

[4] Judgment of the Court (Second Chamber) of 3 September 2026 (Case C-653/24, request for a preliminary ruling under Article 267 TFEU from the Corte costituzionale (Constitutional Court, Italy)). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:62024CJ0653

- у разі ствердної відповіді на перше питання, чи слід тлумачити статтю 12(1) та (2) Директиви 2006/123/ЄС як таку, що перешкоджає національному законодавству, яке для визначення здатності споруд із відведення води спричиняти дефіцит водних ресурсів використовує як загальний та абстрактний критерій розмежування великих і малих гідроелектростанцій залежно від їхньої середньорічної номінальної потужності (понад 3000 кВт та не більше ніж 3000 кВт відповідно);

- у разі ствердної відповіді на перше та друге питання, чи слід статтю 12(2) Директиви 2006/123/ЄС тлумачити як таку, що перешкоджає національному законодавству, яке передбачає продовження строку дії концесії з метою надання концесіонеру можливості повною мірою скористатися стимулами, наданими для виробництва енергії з відновлюваних джерел, у межах максимального 30-річного строку, на який від початку може бути надана концесія на відведення води для потреб малої гідроелектростанції.

Висновки Суду. У відповідь на перше питання Суд ЄС зазначив, що статтю 2(1), статтю 4(1) та статтю 12(1) і (2) Директиви 2006/123/ЄС слід тлумачити таким чином, що не поширюють дію цієї Директиви на електростанції, єдиною або принаймні основною діяльністю яких є виробництво електроенергії, зокрема на малі гідроелектростанції, що виробляють електроенергію шляхом відведення води.

З огляду на відповідь на перше питання Суд ЄС дійшов висновку про відсутність необхідності відповідати на друге та третє питання.

Інтелектуальна власність

Рішення Суду від 3 вересня 2026 року (Справа C-598/24, клопотання про винесення попереднього рішення відповідно до статті 267 ДФЄС Вищого касаційного суду Румунії) [5]**.**

Предмет справи. Клопотання про винесення попереднього рішення стосується тлумачення статті 2(a) та статті 5(3)(c) Директиви 2001/29/ЄС Європейського парламенту та Ради від 22 травня 2001 року про гармонізацію окремих аспектів авторського права та суміжних прав в інформаційному суспільстві. Клопотання подано в межах судового спору між CY, вчителькою, з одного боку, та компанією «Gândul Media Network SRL», яка управляє вебсайтом інтернет-газети «Gândul», і журналістом HO, з іншого боку. Спір стосується опублікування журналістом HO на зазначеному вебсайті тексту, авторкою якого є CY, що, на її погляд, становить порушення її авторського права.

8 вересня 2021 року CY опублікувала на своїй сторінці у Facebook текст обсягом 22 рядки під назвою «Короткий посібник для батьків на початку навчального року», в якому, по суті, повідомила про своє небажання отримувати подарунки від батьків учнів. 14 вересня 2021 року журналіст HO опублікував на вебсайті інтернет-газети «Gândul» статтю під назвою «Оригінальне повідомлення вчительки для батьків, які планують дарувати їй подарунки на початку навчального року». У статті було повністю відтворено текст CY без отримання її попередньої згоди. Як випливає з ухвали про передання справи на розгляд Суду ЄС, ім'я апелянтки в основному провадженні та посилання на джерело тексту у вигляді гіперпосилання на її сторінку у Facebook було додано лише згодом.

CY звернулася з позовом до Регіонального суду Бухареста (Румунія), вимагаючи визнати факт порушення її авторського права та відшкодувати матеріальну й моральну шкоду, завдану внаслідок такого порушення. У рішенні від 26 квітня 2022 року цей суд відхилив позов на тій підставі, що текст, про який йдеться, не підлягав захисту, передбаченому авторським правом. Апеляційний суд Бухареста (Румунія) залишив це рішення без змін ухвалою від 3 травня 2023 року.

CY подала апеляцію до Вищого касаційного суду Румунії, перед яким постало питання, чи може відповідний текст вважатися «твором» у розумінні статті 2(a) Директиви 2001/29/ЄС, а також щодо меж застосування винятку з права на відтворення, передбаченого статтею 5(3)(c) цієї Директиви. Зокрема, суд, який звернувся із запитом про ухвалення попереднього рішення, висловив сумніви щодо відповідності статті 35 Закону № 8/1996 про авторське право та суміжні права положенням статті 5(3)(c) Директиви 2001/29/ЄС. Це зумовлено тим, що національне законодавство допускає відтворення коротких уривків із творів лише

[5] Judgment of the Court (Second Chamber) of 3 September 2026 (Case C-598/24, request for a preliminary ruling under Article 267 TFEU from the Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie (High Court of Cassation and Justice, Romania)). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62024CJ0598

за умови відсутності прямої чи непрямої фінансової або комерційної вигоди, тоді як зазначене положення Директиви таких умов не передбачає.

За цих обставин Вищий касаційний суд Румунії вирішив зупинити провадження у справі та звернутися до Суду ЄС із запитом про винесення попереднього рішення щодо таких питань:

- чи слід тлумачити статтю 2(a) Директиви 2001/29/ЄС таким чином, що текст, опублікований у соціальній мережі, в якому висловлено думку щодо окремих соціальних практик, які автор вважає неприйнятними, може визнаватися твором, захищеним авторським правом;

- чи слід тлумачити статтю 5(3)(c) Директиви 2001/29/ЄС таким чином, що вона перешкоджає застосуванню положення національного законодавства, яке дозволяє використання з метою інформування про актуальні питання лише коротких уривків з твору, але не твору в цілому, зокрема якщо він є невеликим за обсягом, і лише за умови відсутності прямої чи опосередкованої комерційної або економічної вигоди.

Висновки Суду. У відповідь на перше питання Суд зазначив, що статтю 2(a) Директиви 2001/29/ЄС слід тлумачити таким чином, що текст, опублікований у соціальній мережі в якому висловлено думку щодо окремих суспільних практик, які вважаються неприйнятними, може визнаватися «твором» у розумінні цього положення за умови, що він є результатом інтелектуальної творчості, яка відображає особистість його автора.

У відповідь на друге питання Суд зазначив, що статтю 5(3)(c) Директиви 2001/29/ЄС слід тлумачити таким чином, що вона не перешкоджає встановленню національним законодавством обмеження, відповідно до якого передбачений цим положенням виняток поширюється лише на використання коротких уривків із твору, що охороняється авторським правом. Водночас зазначена стаття перешкоджає встановленню національним законодавством заборони на отримання прямої чи опосередкованої комерційної або фінансової вигоди від такого використання.

Охорона довкілля, прав споживачів та здоров'я

Рішення Суду від 10 вересня 2026 року (Справа C-11/25, клопотання про винесення попереднього рішення відповідно до статті 267 ДФЄС Верховного суду Латвії)[6].

Предмет справи. Клопотання про винесення попереднього рішення стосується тлумачення статті 102 Договору про функціонування Європейського Союзу (далі – ДФЄС) у контексті визначення поняття «економічна діяльність» та заборони зловживання домінуючим (монопольним) становищем. Зокрема, Суду ЄС належало з'ясувати, чи становить рішення органу місцевого самоврядування про надання підприємству, частка у статутному капіталі якого належить цьому органу, права на надання послуг з управління муніципальними відходами здійснення економічної діяльності, у зв'язку з якою до такого органу може застосовуватися стаття 102 ДФЄС.

Спір виник між муніципалітетом міста Єлгава (Латвія) (Jelgavas valstspilsētas pašvaldība) та Радою з питань конкуренції Латвії (Konkurences padome) щодо рішення останньої про накладення штрафу за порушення національного законодавства про конкуренцію. У 2004 році муніципалітет уклав із товариством з обмеженою відповідальністю «Комунальні послуги Єлгави» договір про надання послуг з управління відходами без попереднього проведення конкурентної процедури, надавши цьому товариству виключне право на надання відповідних послуг. Водночас муніципалітету належав 51 % статутного капіталу товариства, а решта 49 % – приватній компанії.

У 2021 році Рада з питань конкуренції дійшла висновку, що муніципалітет, надавши зазначеному товариству виключне право на надання відповідних послуг, діяв як суб'єкт господарювання та спільно з цим товариством зловживав домінуючим становищем на відповідному ринку. Натомість муніципалітет стверджував, що визначення порядку організації управління відходами та вибір оператора відповідних послуг належать до сфери здійснення його публічно-владних повноважень, а отже, не становлять економічної діяльності в розумінні права ЄС.

Верховний суд Латвії зупинив провадження у справі та звернувся до Суду ЄС із таким питанням:

- чи слід тлумачити статтю 102 ДФЄС таким чином, що її дія поширюється на рішення органу місцевого самоврядування про надання підприємству, частка у статутному капіталі якого належить цьому органу, виключного права на надання послуг з управління муніципальними відходами на відповідній території, якщо таке рішення прийнято в межах здійснення публічно-владних повноважень, та чи може

[6] Judgment of the Court (First Chamber) of 10 September 2026 (Case C-11/25, request for a preliminary ruling under Article 267 TFEU from the Augstākā tiesa (Senāts) (Supreme Court (Senate), Latvia)). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62025CJ0011

орган місцевого самоврядування у зв'язку з прийняттям такого рішення вважатися підприємством у розумінні зазначеної статті.

Висновки Суду. Суд ЄС зазначив, що рішення органу місцевого самоврядування про надання права на здійснення діяльності з управління муніципальними відходами, прийняте в межах реалізації його публічно-владних повноважень, не становить економічної діяльності. Відповідно, ухвалюючи таке рішення, орган місцевого самоврядування не діє як підприємство в розумінні статті 102 ДФЄС, а отже, саме ухвалення цього рішення не підпадає під дію передбаченої зазначеною статтею заборони зловживання домінуючим становищем.

Водночас Суд ЄС наголосив, що безпосереднє надання послуг з управління муніципальними відходами підприємством становить економічну діяльність. Отже, на підприємство, яке надає такі послуги, поширюються правила конкуренції ЄС незалежно від того, чи належить частка його статутного капіталу органу місцевого самоврядування.

Рішення Суду від 24 вересня 2026 року (Справа C-600/25, клопотання про винесення попереднього рішення відповідно до статті 267 ДФЄС Верховного адміністративного суду Болгарії)[7].

Предмет справи. Клопотання стосується тлумачення статті 47(1) Регламенту Комісії (ЄС) № 1974/2006 про встановлення детальних правил застосування Регламенту Ради (ЄС) № 1698/2005 про підтримку розвитку сільських територій Європейським сільськогосподарським фондом розвитку сільських територій, зокрема поняття «форс-мажор або виняткові обставини», а також умов відповідальності держави-члена за порушення права ЄС.

У 2012 році М.Р.М., який здійснював сільськогосподарську діяльність, уклав договори оренди земель державного земельного фонду строком на п'ять років та взяв на себе багаторічні зобов'язання з метою отримання допомоги в межах програми розвитку сільських територій на 2007–2013 роки. Унаслідок законодавчих змін 2015 року, якими було запроваджено нові вимоги до використання відповідних земель, договори оренди було припинено, а від отримувача допомоги вимагали повернення раніше одержаних коштів.

Верховний адміністративний суд Болгарії звернувся до Суду ЄС із питаннями щодо того, чи може втрата права користування земельними ділянками внаслідок зазначених законодавчих змін вважатися форс-мажором або винятковими обставинами, а також чи може неповне відтворення в національному законодавстві відповідного переліку обставин становити достатньо серйозне порушення права ЄС, яке є підставою для притягнення держави до відповідальності за завдану шкоду за завдану шкоду.

[7] Judgment of the Court (Seventh Chamber) of 24 September 2026 (Case C-600/25, REQUEST for a preliminary ruling under Article 267 TFEU from the Varhoven administrativen sad (Supreme Administrative Court, Bulgaria)). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62025CJ0600

Висновки Суду. Суд зазначив, що перелік випадків форс-мажору або виняткових обставин, передбачений статтею 47(1) Регламенту № 1974/2006, не є вичерпним. До таких обставин належать надзвичайні та непередбачувані події, які не залежать від волі відповідної особи та наслідків яких неможливо було уникнути, попри вжиття всіх належних заходів.

Отже, припинення договору оренди внаслідок законодавчих змін, прийнятих після взяття на себе багаторічного зобов'язання, може вважатися форс-мажором або винятковими обставинами за умови, що такі події мали надзвичайний і непередбачуваний характер та не залежали від волі отримувача допомоги, який вжив усіх можливих заходів, що не вимагали від нього надмірних зусиль чи жертв, для збереження права користування земельними ділянками.

Щодо відповідальності держави-члена Суд нагадав, що її настання, зокрема, залежить від наявності трьох умов: порушена норма права ЄС має бути спрямована на надання прав приватним особам, порушення має бути достатньо серйозним, а між таким порушенням і завданою шкодою повинен існувати прямий причинно-наслідковий зв'язок.

Суд дійшов висновку, що стаття 47(1) Регламенту № 1974/2006 не належить до норм права ЄС, спрямованих на надання прав фізичним або юридичним особам. Відтак відтворення в національному законодавстві лише частини передбаченого цією статтею невичерпного переліку випадків форс-мажору або виняткових обставин не становить достатньо серйозного порушення права ЄС, яке могло б бути підставою для притягнення держави до відповідальності за завдану шкоду. З огляду на цей висновок Суд ЄС визнав, що немає потреби відповідати на інші питання щодо відповідальності держави.

Соціальна політика

Рішення Суду від 8 вересня 2026 року (Справа C-293/24, клопотання про винесення попереднього рішення відповідно до статті 267 ДФЕС Верховного суду Португалії)[8].

Предмет справи. Клопотання про винесення попереднього рішення стосується тлумачення статті 1(1) та статті 3(1) Директиви Ради 77/187/ЄЕС від 14 лютого 1977 року про наближення законодавств держав-членів щодо захисту прав працівників у разі передачі підприємств, бізнесів або їхніх частин, а також відповідних положень Директиви Ради 2001/23/ЄС від 12 березня 2001 року про наближення законодавств держав-членів щодо захисту прав працівників у разі передачі підприємств, бізнесів або їхніх частин. Крім того, Суду ЄС належало розглянути питання відповідальності держави-члена за шкоду, завдану внаслідок порушення права ЄС, допущеного судом останньої інстанції, а також обов'язку такого суду звертатися із запитом про винесення попереднього рішення відповідно до третього абзацу статті 267 Договору про функціонування Європейського Союзу (далі – ДФЄС).

Спір виник між Жуаном Філіпе Феррейрою да Сілвою е Бріту та іншими колишніми працівниками португальської авіакомпанії Air Atlantis S. A., з одного боку, та Португальською Республікою, з іншого, щодо відшкодування шкоди, якої, на погляд позивачів, їм було завдано внаслідок порушення права ЄС рішенням Верховного суду Португалії від 25 лютого 2009 року.

Після ліквідації Air Atlantis її діяльність у сфері чартерних авіаперевезень частково продовжила авіакомпанія TAP, яка була основним акціонером Air Atlantis. Колишні працівники Air Atlantis стверджували, що обставини припинення діяльності компанії та продовження відповідних перевезень іншою авіакомпанією свідчать про передачу підприємства в розумінні директив 77/187/ЄЕС та 2001/23/ЄС. Визнання факту такої передачі мало б забезпечити захист їхніх трудових прав. На погляд позивачів, Верховний суд Португалії, відмовивши в задоволенні їхніх вимог, порушив право ЄС, зокрема внаслідок неправильного тлумачення поняття «передача підприємства» та невиконання обов'язку звернутися до Суду ЄС із клопотанням про винесення попереднього рішення.

Верховний суд Португалії звернувся до Суду ЄС із такими питаннями:

- чи тлумачити поняття «передача підприємства» таким чином, що воно охоплює ситуацію, за якої авіакомпанія припинила свою діяльність і була ліквідована за рішенням свого основного акціонера, який також здійснює діяльність в авіаційному секторі та продовжив виконувати чартерні рейси, що раніше здійснювалися ліквідованою компанією;

---

[8] Judgment of the Court (Grand Chamber) of 8 September 2026 (Case C-293/24, request for a preliminary ruling under Article 267 TFEU from the Supremo Tribunal de Justiça (Supreme Court, Portugal)). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62024CJ0293

- у разі ствердної відповіді на перше питання, чи може неправильне тлумачення поняття «передача підприємства» судом останньої інстанції становити достатньо серйозне порушення права ЄС, яке є підставою для притягнення держави-члена до відповідальності за завдану шкоду;

- чи становить невиконання судом останньої інстанції обов'язку звернутися до Суду ЄС із клопотанням про винесення попереднього рішення порушення права ЄС, зокрема за обставин, коли суди нижчих інстанцій, які розглядали справу, дійшли суперечливих висновків щодо тлумачення поняття «передача підприємства»;

- чи слід тлумачити статтю 3(1) Директиви 77/187/ЄЕС таким чином, що вона перешкоджає застосуванню положення національного законодавства, відповідно до якого отримання працівником передбаченої законом компенсації у зв'язку з колективним звільненням вважається його згодою на таке звільнення та позбавляє права оскаржити його й вимагати захисту трудових прав, гарантованих зазначеними директивами, якщо працівник погодився на отримання компенсації, вважаючи, що підприємство остаточно припиняє свою діяльність.

Висновки Суду. Суд ЄС зазначив, що під час встановлення того, чи є порушення права ЄС достатньо серйозним для притягнення держави-члена до відповідальності за шкоду, завдану рішенням національного суду останньої інстанції, необхідно враховувати всі обставини справи. До таких обставин, зокрема, належать ступінь чіткості та точності порушеної норми права ЄС, умисний характер порушення, його виправданість, позиція інституцій ЄС, а також невиконання обов'язку звернутися до Суду ЄС із запитом про винесення попереднього рішення відповідно до третього абзацу статті 267 ДФЄС. Водночас особливе значення має судова практика Суду ЄС, сформована на момент ухвалення відповідного рішення національним судом.

У розглянутій справі Суд ЄС дійшов висновку, що сукупність обставин, зокрема помилки у тлумаченні права ЄС з огляду на наявну судову практику та невиконання обов'язку звернутися до Суду ЄС із клопотанням про винесення попереднього рішення, може свідчити про достатньо серйозне порушення права ЄС Верховним судом Португалії. Водночас під час оцінювання характеру такого порушення необхідно також ураховувати, чи стосувалося питання тлумачення права ЄС, щодо якого не було подано відповідного клопотання, обставин, які мали вирішальне значення для результату розгляду справи.

Щодо захисту трудових прав працівників Суд ЄС зазначив, що статтю 3(1) Директиви 77/187/ЄЕС та статтю 3(1) Директиви 2001/23/ЄС слід тлумачити таким чином, що вони перешкоджають застосуванню положення національного законодавства, відповідно до якого отримання працівником передбаченої законом компенсації у зв'язку з колективним звільненням вважається його згодою на таке звільнення та позбавляє права оскаржити його й вимагати захисту трудових прав, гарантованих зазначеними директивами.

Оподаткування

Рішення Суду від 17 вересня 2026 року (Справа C-139/25, клопотання про винесення попереднього рішення відповідно до статті 267 ДФЄС Верховного суду Іспанії)[9].

Предмет справи. Клопотання про винесення попереднього рішення стосується тлумачення статті 63 Договору про функціонування Європейського Союзу (далі – ДФЄС), яка закріплює принцип вільного руху капіталу. Зокрема, Суду ЄС належало з'ясувати, чи відповідає цій статті національне податкове законодавство, яке передбачає застосування до дивідендів, отриманих інвестиційними фондами-нерезидентами, вищої ставки податку порівняно зі ставкою, що застосовується до дивідендів, отриманих аналогічними фондами-резидентами. Крім того, Суд мав визначити, за яких умов таке потенційне обмеження вільного руху капіталу може вважатися усунутим завдяки застосуванню конвенції про уникнення подвійного оподаткування, укладеної між відповідною державою-членом та третьою країною.

Спір виник між Державною адміністрацією Іспанії (Administración General del Estado) та інвестиційним фондом iShares Europe ETF (далі – iShares), заснованим у США, щодо оподаткування дивідендів, отриманих цим фондом від іспанських компаній. До зазначених дивідендів застосовувалася ставка податку в розмірі 15 %, тоді як дивіденди, отримані аналогічними інвестиційними фондами-резидентами Іспанії, оподатковувалися за ставкою 1 %. У зв'язку із цим фонд звернувся із заявою про повернення надміру утриманого податку.

У межах спору постало питання, чи може різниця в оподаткуванні інвестиційних фондів-резидентів і фондів-нерезидентів бути виправданою можливістю усунення подвійного оподаткування на підставі Конвенції між США та Королівством Іспанія про уникнення подвійного оподаткування 1990 року. Зокрема, необхідно було з'ясувати, чи можуть учасники фонду скористатися податковим кредитом у державі свого податкового резидентства шляхом зарахування суми податку, утриманого в Іспанії.

Верховний суд Іспанії зупинив провадження у справі та звернувся до Суду ЄС із таким питанням:

- чи слід тлумачити статтю 63 ДФЄС таким чином, що обмеження вільного руху капіталу, спричинене національним законодавством про оподаткування доходів нерезидентів, може вважатися усунутим завдяки застосуванню конвенції про уникнення подвійного оподаткування, якщо інвестиційний фонд-нерезидент, аналогічний регульованому інвестиційному фонду-резиденту, відповідно до цієї конвенції та законодавства держави свого податкового резидентства має право обрати режим оподаткування на рівні самого фонду, який у принципі дає змогу дає

[9] Judgment of the Court (First Chamber) of 17 September 2026 (Case C-139/25, REQUEST for a preliminary ruling under Article 267 TFEU from the Tribunal Supremo (Supreme Court, Spain)). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62025CJ0139

змогу повністю зарахувати суму надміру утриманого податку в державі джерела виплати дивідендів, проте фактично не обирає такого режиму, а передає право на відповідний податковий кредит учасникам фонду, з огляду на те, що обраний режим оподаткування поширювався б на всі доходи фонду.

Висновки Суду. Суд ЄС постановив, що статтю 63 ДФЄС слід тлумачити таким чином, що обмеження вільного руху капіталу може вважатися усунутим завдяки застосуванню двосторонньої конвенції про уникнення подвійного оподаткування, якщо інвестиційний фонд користується в державі свого податкового резидентства режимом податкової прозорості, за якого за якого дивіденди не оподатковуються на рівні самого фонду, а відповідні доходи передаються його учасникам разом із правом на податковий кредит у розмірі податку, утриманого в державі джерела виплати дивідендів.

Таке обмеження може вважатися усунутим за умови, що учасники фонду мають фактичну можливість скористатися перевагами відповідної конвенції про уникнення подвійного оподаткування. Зокрема, вони повинні мати можливість повністю зарахувати суму податку, утриманого в державі джерела виплати дивідендів, до податку, що підлягає сплаті в державі їхнього податкового резидентства. Це має забезпечувати усунення різниці в податковому навантаженні, спричиненої застосуванням до фонду-нерезидента вищої ставки оподаткування порівняно зі ставкою, встановленою для аналогічного фонду-резидента.

Транспортна політика

Рішення Суду від 17 вересня 2026 року (Справа C-876/24, клопотання про винесення попереднього рішення відповідно до статті 267 ДФЄС Суду першої інстанції № 1 Фуенлабрада (Іспанія))[10].

Предмет справи. Клопотання про винесення попереднього рішення стосується тлумачення статті 33 Конвенції про уніфікацію деяких правил міжнародних повітряних перевезень, укладеної в Монреалі 28 травня 1999 року (далі – Конвенція), та статті 3(1) Регламенту Ради (ЄС) № 2027/97 від 9 жовтня 1997 року про відповідальність авіаперевізників щодо повітряного перевезення пасажирів та їхнього багажу, зі змінами, внесеними Регламентом (ЄС) № 889/2002 Європейського парламенту та Ради від 13 травня 2002 року (далі – Регламент № 2027/97).

Спір виник між пасажиркою I.G.V. та авіакомпанією Vueling Airlines SA, зареєстрованою в місті Віладеканс (провінція Барселона, Іспанія), щодо виплати компенсації за шкоду, завдану внаслідок втрати зареєстрованого багажу під час внутрішнього авіарейсу з Мадрида до Барселони. Квиток на зазначений рейс пасажирка придбала дистанційно через онлайн-платформу e-Dreams, перебуваючи за місцем свого проживання в місті Фуенлабрада (Іспанія). Договір на перевезення багажу було укладено окремо в аеропорту Мадрида безпосередньо перед вильотом. Після прибуття до Барселони пасажирка виявила втрату багажу та звернулася до Суду першої інстанції № 1 Фуенлабрада за місцем свого проживання з позовом про відшкодування завданої шкоди на підставі положень Конвенції.

Суд першої інстанції № 1 Фуенлабрада (Іспанія) зупинив провадження у справі та звернувся до Суду ЄС із такими питаннями для винесення попереднього рішення:

- чи слід тлумачити статтю 3(1) Регламенту № 2027/97 таким чином, що відповідальність авіаперевізника за перевезення пасажирів та їхнього багажу регулюється також статтею 33 Конвенції, зокрема у випадках здійснення перевезень у межах однієї держави-члена ЄС;

- чи слід тлумачити статтю 33(1) Конвенції таким чином, що місцем розташування комерційного підприємства, через яке було укладено договір повітряного перевезення, може вважатися основне та постійне місце проживання пасажира, якщо такий договір було укладено онлайн;

- чи слід тлумачити статтю 33(1) Конвенції таким чином, що місцем розташування комерційного підприємства, через яке було укладено договір, є місце укладення договору, що передбачає основне зобов’язання з повітряного

[10] Judgment of the Court (Third Chamber) of 17 September 2026 (Case C-876/24, REQUEST for a preliminary ruling under Article 267 TFEU from the Juzgado de Primera Instancia No 1 de Fuenlabrada (Court of First Instance No 1, Fuenlabrada, Spain)). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62024CJ0876

перевезення, а не місце укладення договору про надання допоміжної послуги, у зв'язку з якою виникла відповідальність перевізника, якщо ці місця не збігаються.

Висновки Суду. Розглядаючи перше питання, Суд ЄС зазначив, що стаття 1 Регламенту № 2027/97 прямо поширює дію положень Конвенції на повітряні перевезення в межах однієї держави-члена із метою забезпечення єдиного рівня та характеру відповідальності авіаперевізників на внутрішньому ринку незалежно від наявності міжнародного елемента. Оскільки відсилання до положень Конвенції, передбачене статтею 3(1) Регламенту № 2027/97, охоплює також процесуальні норми щодо пред'явлення позовів, стаття 33(1) Конвенції визначає не лише міжнародну юрисдикцію держав-учасниць, а й територіальну підсудність справ національним судам у спорах, пов'язаних із внутрішніми авіаперевезеннями. Отже, Суд ЄС дійшов висновку, що статтю 1 Регламенту № 2027/97 у поєднанні зі статтею 3(1) цього Регламенту слід тлумачити таким чином, що стаття 33(1) Конвенції визначає територіальну підсудність справ за позовами про відшкодування шкоди, завданої внаслідок втрати багажу під час повітряного перевезення між двома аеропортами, розташованими на території однієї держави-члена ЄС, якщо такий позов пред'явлено особою, яка проживає в цій державі-члені, до авіаперевізника ЄС, зареєстрований офіс якого також розташований на її території.

Щодо другого питання Суд ЄС наголосив, що формулювання «місце, де розташоване комерційне підприємство, через яке було укладено договір», наведене у статті 33(1) Конвенції, передбачає фізичну присутність авіаперевізника у відповідному місці, а не на місце проживання пасажира. Крім того, держави-учасниці Конвенції передбачили можливість пред'явлення позову за місцем постійного проживання пасажира лише у статті 33(2) Конвенції як спеціальне правило для справ про відшкодування шкоди, завданої внаслідок загибелі або тілесного ушкодження пасажира. Поширення цього правила на спори щодо втрати багажу позбавило б зазначене положення практичного значення, порушило б баланс інтересів сторін та принцип правової визначеності, зокрема у сфері укладення договорів онлайн. З огляду на це Суд ЄС дійшов висновку, що статтю 33(1) Конвенції слід тлумачити таким чином, що в разі укладення договору повітряного перевезення онлайн суд за місцем постійного проживання пасажира не набуває територіальної юрисдикції для розгляду позову до авіаперевізника про відшкодування шкоди, завданою внаслідок втрати багажу, лише на тій підставі, що це місце може вважатися «місцем, де розташоване комерційне підприємство, через яке було укладено договір».

Щодо третього питання Суд ЄС зазначив, що відповідно до Конвенції та Регламенту № 2027/97 перевезення багажу є допоміжною послугою стосовно перевезення пасажира. Використання форми однини у формулюванні «місце, де розташоване комерційне підприємство, через яке було укладено договір» свідчить про те, що для визначення територіальної підсудності вирішальне значення має основний договір – договір перевезення пасажира, навіть якщо договір перевезення багажу було укладено та оплачено в іншому місці. Отже, Суд ЄС дійшов висновку,

статтю 33(1) Конвенції слід тлумачити таким чином, що поняття «місце, де розташоване комерційне підприємство, через яке було укладено договір», означає місце розташування підприємства авіаперевізника, через яке було укладено договір перевезення пасажира. Це правило застосовується також у випадках, коли позов про відшкодування шкоди стосується втрати багажу пасажира, а договір перевезення цього багажу було укладено через підприємство авіаперевізника, розташоване в іншому місці.

Дослідницька служба
Верховної Ради України

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*